

Наукова складова магістерської програми і освітньо-кваліфікаційної підготовки фахівців як невід'ємний елемент навчального процесу у ВНЗ МВС України

Полудьонна Н.С., кандидат психологічних наук,
доцент кафедри прикладної педагогіки та роботи
з персоналом Національної академії внутрішніх
справ України, Відмінник освіти України

Відомий вчений В. Вернадський [1] ще у 1913 році переконував, що у вузі наукова діяльність така ж важлива, як і навчальна, і з останньою взаємопов'язана і переплетена. Протягом тривалого часу різні аспекти дослідницької діяльності майбутніх фахівців в умовах ВНЗ вивчали вітчизняні і зарубіжні вчені, зокрема: А.Алексюк, Н.Дем'яненко, І.Зязюн, В.Майборода, Т.Мишковська (дослідницько-творча діяльність), Г.Мкртичян (дослідно-експериментальна робота), В.Кагерманья, В.Кисільова, Н.Маркова, С.Пиявський, Н.Уйсімбаєва, М.Фірсова (науково-дослідна діяльність), Л.Султанова (навчально-дослідна діяльність), М.Пирогов, Н.Пузирьова, М.Фалько (самостійна дослідна робота), О.Павленко (пошуково-дослідна діяльність), М.Фірсова (мисленнєво-дослідна та проектно-дослідна діяльність).

Психолого-педагогічні проблеми організації науково-дослідної діяльності (далі – НДД) вивчалися у різних напрямках: загальної теорії творчості (В.С.Біблер, Д.Б.Богоявленська, А.В.Брушлинський, Л.Г.Квіткіна, К.К.Платонов); організації науково-дослідної роботи (М.Голдстейн і І.Голдстейн, В.П.Єлютін, В. П. Корнейчук); активізації навчально-пізнавальної діяльності (О.О.Вербицький, В.М.Вергасов, Т.О.Платонова); теорії поетапного формування розумових дій (Г.О.Атанов, Б.Ц.Бадмаєв, П.Я.Гальперін, Н.Ф.Тализіна); теорії і практики проблемного навчання (Т.А.Ільїна, І.Я.Лернер, М.І.Махмутов).

Сьогодні професійна діяльність у практичних підрозділах ОВС вимагає від фахівців умінь самостійно ставити і вирішувати принципово нові завдання,

у тій чи іншій формі проводити дослідження, творчо використовувати досягнення науки та вдосконалювати свою кваліфікацію. Для цього випускник ВНЗ МВС повинен володіти не лише необхідною сукупністю фундаментальних та спеціальних знань, а й методологією наукових досліджень. У силу цього, одним з головних завдань діяльності ВНЗ МВС України є організація НДД курсантів (слухачів), що характеризується єдністю цілей і напрямів навчальної, наукової і виховної роботи, тісною взаємодією всіх форм і методів. До того ж, практика показує, що наукова діяльність суб'єктів навчально-виховного процесу ВНЗ істотно підвищує інтерес до вивчення спеціальних дисциплін, сприяє формуванню теоретичних і практичних навичок майбутніх фахівців права, розвиває систему інтелектуально-творчих якостей.

Регулювання правового організаційного та методичного забезпечення НДД курсантів (слухачів) у ВНЗ МВС, її планування, облік та координацію, впровадження результатів наукових досліджень у практичну діяльність та навчальний процес забезпечується низкою нормативно-законодавчих документів, зокрема: Законами України “Про вищу освіту” від 17.01.2002 у ред. від 15.10.2003, “Про наукову і науково-технічну діяльність” від 13.12.1991 у ред. від 22.05.2003; наказами МВС України “Про організацію наукової діяльності в системі МВС України” від 15.05.2007 № 154; Положенням про правове, організаційне та методичне забезпечення науково-дослідницької діяльності курсантів, слухачів і студентів у ВНЗ МВС України, затвердженого наказом МВС України від 12.03.2009 № 109; Положенням про організацію науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт у Національній академії внутрішніх справ України; планом проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Національної академії внутрішніх справ України та інших нормативно-правових документів.

НДД курсантів (слухачів) є системним утворенням, що має свою структуру, зміст і форми. Зміст визначається проблематикою дослідницької і науково-методичної діяльності кафедр, інститутів академії; тематикою досліджень, що здійснюються кафедрами у творчій співпраці із профільними

установами та організаціями; умовами дослідницької роботи). Вирізняють три основні форми, а саме: НДД, що є невід'ємним елементом навчального процесу і входить до календарно-тематичних та навчальних планів, навчальних програм як обов'язкова; НДД, що здійснюється поза навчальним процесом у гуртках, проблемних групах (лабораторіях) тощо; науково-організаційні заходи (конференції, конкурси та ін.).

Лише реалізована у комплексі НДД курсантів (слухачів) забезпечує вирішення низки важливих завдань ВНЗ МВС України, зокрема: формування наукового світогляду, оволодіння методологією і методами наукового дослідження; надання допомоги у прискореному оволодінні спеціальністю, досягненні високого професіоналізму; розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей у вирішенні практичних завдань; прищеплення навичок самостійної дослідницької діяльності; розвиток ініціативи, здатності застосувати теоретичні знання у практичній роботі, необхідність постійного оновлення і вдосконалення системи знань; розвиток наукової ерудиції; створення та розвиток наукових шкіл, творчих колективів, виховання обдарованих курсантів як майбутніх дослідників.

На даний час, таку важливу складову професійної підготовки у ВНЗ МВС України, ще не досліджували, не здійснювалася діагностика сформованості дослідницьких умінь засобами спеціальних дисциплін у майбутніх фахівців права, відсутній також аналіз якості освітньо-кваліфікаційних робіт.

Особистий досвід викладання навчальної дисципліни “Методологія та організація наукових досліджень”, яку відносять до наукової складової магістерської програми і освітньо-кваліфікаційної підготовки фахівців права, дозволяє висвітлити більш детально її роль у навчальному процесі, мету, завдання і проблеми. Оскільки підготовка магістерської освітньо-кваліфікаційної роботи та переддипломна практика забезпечуються вказаною дисципліною, це істотно наближує її до практичної сторони навчального і наукового процесу. Ще донедавна на вивчення дисципліни відводилося 126 годин, потім 54, а сьогодні – 18 годин. Форму підсумкового контролю змінено з

іспиту (державного іспиту) на залік, що зменшує пріоритетність її вивчення і, на наше тверде переконання, наносить лише шкоди навчальному процесу. При цьому жодна інша дисципліна не вирішує тих завдань, які передбачаються “Методологією та організацією наукових досліджень”.

Комплексна дидактична мета дисципліни, яку авторка поклала в основу Програми і практичного її втілення, полягає у підготовці високоосвічених фахівців, здатних кваліфіковано вирішувати принципово нові фахові завдання, у тій чи іншій формі проводити дослідження і творчо використовувати здобутки науки задля реалізації наукових знань у практичну площину та досягнення як науково-дослідних, так й навчальних цілей. У результаті засвоєння змісту навчального матеріалу слухач магістратури формує здатність поєднувати дослідницьку, проектну і професійну діяльність.

Комплексна дидактична мета вирішується шляхом таксономії інтегрованих дидактичних цілей змістових модулів, а саме: формування цілісного уявлення про науку як систему знань і специфічну сферу діяльності, умінь і навичок з планування, організації наукового дослідження та оформлення результатів у відповідності до кваліфікаційних вимог; отримання знань з методології наукового пізнання та сутності системного підходу і системного аналізу у дослідженні складних об’єктів; засвоєння сутності загальнонаукових і конкретно-наукових методів і принципів конкретно-правового дослідження; розуміння і застосування понятійно-категоріального апарату науки і конкретної галузі наукового знання.

Надзвичайно важливі завдання, які вирішуються у рамках цієї дисципліни, а саме: засвоєння теоретичних основ методики, технології та організації НДД; формування умінь аналізувати наукову інформацію, оцінювати її, полемізувати, аргументуючи та обстоюючи власні думки; уміння висвітлювати результати науково-теоретичних і дослідницьких пошуків у магістерській роботі (наукових розвідках тощо), а також узагальнювати результати НДД; глибоке засвоєння, розуміння і відтворення наукової термінології; опанування методами і прийомами НДД; набуття умінь

самостійно формулювати і творчо вирішувати наукову проблему, обґрунтовувати тему, визначати об'єкт, предмет, мету і завдання наукової роботи, висувати гіпотези і відпрацьовувати теоретичні засади дослідження, нестандартно вирішувати наукові завдання; обґрунтовувати теоретичні та практичні висновки, орієнтуючись в інформаційному просторі; формування наукового світогляду фахівців права та дослідницьких умінь; опанування методикою планування і організації дослідження, а також підготовки повідомлень, доповідей, тез, рефератів, наукових статей, курсових та дипломних робіт; вироблення постійної потреби й прагнення здобувати знання самостійно; підвищувати рівень методологічної культури НДД; уміння обґрунтовувати методологічну основу дослідження, визначати поле наукового пошуку в професійній сфері та розкривати для нього простір.

Педагогічна практика викладання дисципліни “Методологія та організація наукових досліджень” слухачам магістратури, а також проведений нами аналіз цілей, змісту навчальних планів і програм, навчальних підручників та посібників, дозволяє зробити висновок, що головна причина низької готовності слухачів до дослідницької діяльності у наступному:

- мета, зміст, організаційні форми та методи навчання не спрямовані на підготовку слухача магістратури як суб'єкта дослідницької діяльності;
- формування необхідних компонентів готовності до НДД не закладено у програми і плани спеціальних дисциплін;
- у ході практики слухачу магістратури не надається можливість зайняти позицію суб'єкта дослідницької діяльності;
- підручники і навчальні посібники, які рекомендуються до вивчення не містять необхідної для оволодіння дослідницькою діяльністю інформації;
- дисципліну, яка безпосередньо виконує завдання професійної підготовки магістрантів невинновдано скоротило до одного кредиту.

Вирішення вказаних проблем потребує наукового переосмислення змісту підготовки фахівців у ВНЗ МВС України, розуміння її як професійно і особисто-значущої складової фахової компетентності; відбір оптимальної

сукупності форм і методів організації НДД як у рамках навчально-виховного процесу, так й позааудиторний час; постійне коригування засвоєних компонентів дослідницької культури; надання пріоритетного значення у професійній підготовці слухачів магістратури дисципліні “Методологія та організація наукових досліджень”.

Література

1. Вернадский В. И. Письма о высшем образовании в России” // Вестник воспитания, 1913. – № 5. – С. 1-17.